

Председател: Акад. Дамян Дамянов, д.м.н.
Зам.-председатели: Проф. Боян Вълчев, д.ф.н.
Проф. Атанас Кирилов, д.с.с.н.

Председатели
на СУБ:

Акад. Асен Хаджиолов
1944-1945

Проф. Георги Павлов
1945-1946

Акад. Михаил Димитров
1946-1962

Акад. Кирил Братанов
1962-1986

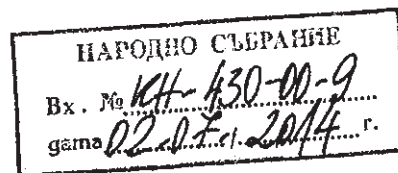
Акад. Любомир Илиев
1986-1989

Чл.-кор. Александър Янков
1989-1990

Проф. Иван Матев
1990-1998

Акад. Дамян Дамянов
1998

ДО
КОМИСИЯТА ПО ОБРАЗОВАНИЕ
И НАУКА КЪМ
42-РОТО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

На Ваш № KH-430-00-8/25.06.2014 г.

СТАНОВИЩЕ
НА СЪЮЗА НА УЧЕНИТЕ В БЪЛГАРИЯ
ПО ПРОЕКТА НА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ В
ПЕРИОДА
2014 – 2020

Разработването и приемането на Стратегия за развитие на висшето образование има много голямо значение за нашата страна. Образованието, и по-специално висшето образование, е един от основните фактори, които предопределят до голяма степен насоките за развитие на икономиката и обществените отношения. Ето защо проектът на стратегия бе посрещнат с интерес от научната общност и с очакване за програмиране на пътищата за осъществяване на решителна реформа във висшето образование. Реформа, неналожена отвън, а продиктувана от потребностите на страната и хората, от бъдещето, което ни очаква и което ще бъде много по-различно от сегашното ни състояние.

Публикуваният проект обективно посочва преобладаващата част от недостатъците на висшето образование, в т.ч. и неговото сериозно недофинансиране, което заедно с ниските критерии за оценка на качеството на образованието е основният фактор, определящ сегашното му състояние. Предоставени са в обобщен вид и редица идеи за излизане от сегашното състояние. Управителният съвет на СУБ бе един от първите, които откликнаха на обявената дискусия и представи на Министерството на образованието и науката свои предварителни бележки. В хода на дискусията стана ясно, е МОН приема да коригира, допълни и развие много от позициите на проекта. Стана ясно, че ще има подробна програма кой, кога и как ще изпълнява заложените задачи; кой и какви средства ще осигурява; по какъв начин и на какви етапи ще се оценява реализацията на стратегията; каква ще е връзката с новата Оперативна програма и Закона за висшето образование и т.н. Стратегията ще остане къс хартия, ако няма финансов план и план за действие. На 20 февруари т.г. беше проведен Общественият дискуссионен клуб на СУБ, на който отново бяха обсъдени възлови въпроси на стратегията за висшето образование.

Основополагащата цел на стратегията трябва да бъде решителното издигане на качеството на образованието в отделните висши училища. Логично е стратегията да обхваща по-дълъг период, но за съжаление амбициозната стратегическа цел е прехвърлена за осъществяване след 2020 г. Тя изисква догонване на средното равнище в ЕС по отношение на качеството и конкурентноспособността на висшето образование и научните изследвания. Пак за този период е оставено влизането на български висши училища в първите 100 в европейските класации и първите 500 – в световните класации, но без да е очертана ясна последователна програма за достигането им. Тази цел ще остане утопия, ако не се увеличи рязко финансирането, не се обнови материалната база, не се променят програмните приоритети, не се издигне качеството на научно-преподавателския състав и университетът не възприема световните критерии за оценка и самооценка. В Германия 11 университети са получили титла „елитен университет“ и получават допълнителни средства за своето развитие и утвърждаване. В Русия се организира конкурс между университетите и тези 10 – 15 от тях, които докажат, че могат да влязат в световните класации, получават допълнителни средства.

Ясни са целите за достигане на външна и вътрешна мобилност на студентите, но и те са пренесени от европейски документи, без да се съобразят с нашите възможности и потребности. И тези цели ще бъдат илюзия, ако не настъпят решителни промени в програмите за обучение и не се постигне безпроблемно функциониране на система за натрупване и трансфер на кредити на студентите. Дори в рамките на страната ни има случаи на непризнаване на кредити от едно висше училище в друго, а какво остава в международен план.

Единствената посочена измерима цел за 4-годишния период на стратегията е достигането на равнище от 36% завършили висше образование на възраст 30-34 г. през 2020 г. (26,9% сега), при 40% средно за ЕС. За съжаление, това е политическа популистка цел. Разбира се, че е добре по-голям брой хора да бъдат с висше образование. Но тази цел може да бъде постигната без особени усилия и при сегашното ниво и организация на висшето образование. Една такава цел трябва да бъде съобразена и с реалните потребности на икономиката, демографския срив, изтичането на мозъци и хора, структурата на населението и т.н.

Българските университети могат да бъдат привлекателни за студенти от Европа и света, ако предлагат високо качество на образованието и могат да бъдат намерени в международните класации. Но не по-малко важно е българските младежи да са убедени, че в България могат да получат добро висше образование, което да бъде зачитано и в най-развитите страни.

Стратегията постоянно изисква съизмеримост и достигане на европейски и световни критерии и стандарти, но избягва да ги формализира, въпреки че много от тях имат ясен количествен израз. Същото се отнася и за конкретните претенции на ЕК към висшето образование на страните-членки. Наличието на реалните количествени измерители на тези критерии и изисквания в интернет сайтовете на университетите дава възможност да се оценява качеството на образованието и превръщането им в притегателни европейски центрове. Освен това, възприетите критерии и изисквания трябва да бъдат базови и да са водещи в ежегодните официални рейтинги на университетите, ако такива рейтинги са необходими. Рейтинг 2013 съпоставя професионалните образователни направления, но това ранжиране е маргинално, защото не показва доколко качеството на образованието в различните университети съответства на европейското ниво и на целите, които се поставят за осъществяване със стратегията.

Научната продукция на преподавателите в университетите е най-важният фактор в основните международни класации. Азбучна истина е наличието на единството между преподаването и научните изследвания. Но е истина и фактът, че сегашната организация на учебния процес и материалната база във висшите училища не дават

възможност на значителна част от преподавателите да се занимават с изследователска дейност. Повечето ВУЗ нямат и в обозримо бъдеще няма да могат да изградят необходимата съвременна база за научни изследвания. И това не е само в нашата страна. Ето защо съществуват различни типове висши училища, като безспорно водещи са тези от изследователски тип. Само с регламентиране на многопрофилни университети и специализирани висши училища не се решава този въпрос. Трябва да има критерии за определяне на изследователски тип ВУЗ. Това е генерален въпрос и трябва да е ясно кои от висшите училища ще поставят ударението само върху обучението. При това ЕК иска да въведе нов многоаспектен инструмент за класация и информация, за определяне профила на институциите за висше образование, който радикално да подобри прозрачността на сектора. ЕК изисква и диверсификация в системата на висшето образование, разнообразие на мисиите на университетите и същевременно тяхната специализация, т.е. висока концентрация на кадри, база и средства. А в Стратегията „Европа 2020“ може да се намери постановката институциите за висше образование да имат програми за привличане на най-добрите специалисти в перспективните научни направления, да използват резултатите от изследванията, независимо кой и къде ги е създал, както и да въвеждат иновативни практики в своите образователни програми.

И тук възниква още един много голям проблем за България – няма „пазар на учени“, т.е. няма конкуренция за заемане на академични длъжности, няма стремеж да ускорено развитие и преодоляване на посредствената научна дейност. Кариерното развитие на учените се осъществява в една и съща образователна институция, дори до пенсиониране. Учебните програми се променят бавно, съобразяват се само с наличните кадри и традиции. Нараства зависимостта на едни учени от други и формализмът в обучението се приема безкритично. Институтските общности сами решават кой и колко да ги управлява и трудно допускат външна намеса, препоръки и оценки. Световният опит е показал, че именно това състояние в публичните образователни институции налага външни хора да имат важна роля при тяхното управление, както и да се предостави възможност за обществен контрол на дейността им.

Липсата на пазар на учени е следствие и на нерешените многобройни проблеми на тяхната мобилност. В стратегията мобилността на научно-преподавателския състав е разглеждана твърде тясно – само между ВУЗ. Научно-преподавателските кадри трябва да се занимават с наука, но практически е невъзможно това да става само в рамките на университетите. Научните организации и бизнесът предлагат много по-големи възможности, но са необходими нови нормативни решения в областта на трудовото законодателство и висшето образование, каквито стратегията не предвижда и не подсказва. А стратегията предвижда само да се разработи Програма за насърчване на академичната мобилност, каквато едва ли е необходима.

Пазарът на труда и реализацията на завършващите висше образование е издигната едва ли не в генерален проблем на висшето образование. За съжаление, отношението към този въпрос е популистично, а предоставянето му на 35% относителен дял в общата оценка на висшите училища при последния рейтинг е неразумно. Разбира се, че има връзка между качеството на обучението във ВУЗ и реализацията на завършващите. Но тя в никакъв случай не е правопрпорционална. Много са факторите, които влияят на реализацията.

- Основният и решаващ фактор е самият завършил студент, от това как е следвал, с какво се е занимавал и какви са неговите претенции. Студентът не е ученик и да чака някой да му налее всичко в главата, а след това да го настани на работа. Следването е целенасочен труд, творческо саморазвитие и човек може да бъде на ниво дори и в направление на ВУЗ, което не е в челото на рейтингите и успешно да се конкурира при търсене на работа.

- Не са малко причините, които затрудняват реализацията на завършилите висше образование и в известна степен се явяват обективни за тях. Най-напред това е липсата на работни места в региона на живеене, традиционната българска уседналост, семейни проблеми и т.н. И съвсем нормално е да потърси работа, която не отговаря напълно на неговата специалност. Никак не е случайно, че Болонският процес изисква широкопрофилни бакалавърски направления, за да могат хората не само в кризисни ситуации да си намерят работа. А българската класификация на специалностите е ненужно широка и води в определени случаи до неправилна оценка дали се работи по специалността.
- В сферата на бизнеса има стагнация и той не е отворен към разширяване на своята дейност и наемане на повече хора. Една скорошна анкета показва, че 89% от фирмите няма да увеличават броя на наетите. Преобладаващата част от фирмите не се нуждаят от хора с висше образование, а от изпълнителски кадри дори без специално образование. Освен това бизнесът гледа на висшето образование като на занаятчийство и иска специалист и то с висока квалификация за точно определено работно място, което противоречи на самия основен принцип на обучение във ВУЗ. Освен това един от мотивите на бизнеса за отказа да приемат завършили висшисти е липсата на трудов стаж. На практика и от това бизнесът иска да печели като принуждава държавата да заплаща вместо фирмите заплати и осигуровки на такива хора, за да натрупат известен опит. Много ограничена е и практиката, използвана масово в много страни, фирмите по собствена инициатива да поддържат по-тесни връзки с висшите училища, да следят проспериращите студенти, да осигуряват тяхната практика и теми за курсовите и дипломните им проекти, да ги приемат на работа след завършването. Очевидно няма резултат в това отношение и от сегашното участие на представители на бизнеса в съветите на настоятелствата на висшите училища.

Въпросът за реализацията на завършващите висше образование е пряко свързан и с определянето на броя на студентите, които трябва да се обучават. Стремещът е този въпрос да се решава основно на висшите училища и бизнеса. За съжаление, това не е добър подход за България. Той е приложим за страна с развита икономика и крупни проспериращи фирми. Пазарът никога не може да покаже потребностите от кадри за след 3 или 5 години, а за висшето образование са необходими и по-дълги периоди. Само Българската стопанска камара прави опит да изучава и прогнозира какви знания са необходими на бъдещите кадри в различните отрасли, но без да очертава техния брой. Това могат да го правят само държавните институции и да се реализира чрез държавната поръчка, за което университетите да се конкурират с проекти за по-високо качество на образованието. Още повече, че развитието на икономиката в страната и евентуална реиндустриализация е пряко свързано с помощта и взаимодействието на бизнеса с държавата. И ако има сега несъответствие и диспропорции между завършващите висше образование и потребностите, основната отговорност носят държавните институции. Създаването на държавна междуведомствена структура е полезно, но нейна първа задача трябва да бъде анализиране и прогнозиране развитието на икономиката и пазарите и на тази основа да определя очакваните потребности от специалисти с висше образование.

При избора на направление и специалност на следване винаги надделяват емоцията и интересът над съобразяването с реалните потребности от такива специалисти. В повечето случаи прагматизмът се изразява в намиране на ВУЗ близо до местоживеене, по-малки такси, по-лесно следване и завършване и то по проспериращи професии. Не случайно над 40% от студентите са свързани с правото, икономиката, администрацията и т.н. и не е случайно, че всеки ВУЗ иска да има правен факултет. Съвсем нормално е такива висшисти да не могат да намерят веднага работа. За пазарна икономика и

то в условия на криза е напълно очаквано около 6% от висшистите в страната да са безработни. При това липсата на работни места не е единствената причина за това явление.

Необяснима е негативната оценка на експерти, политици и медии за по-големия брой висшисти в различни направления, които пазарът на труда не може да приеме. Обвиненията към висшите училища са неоснователни. Първата и основна задача на висшето образование е да подготвя знаещи хора, творчески мислещи и адаптивни. Висшите училища трябва да приемат с определени изисквания всички, които желаят да се посветят на една или дуга желана от тях специалност, в т.ч. и като второ висше образование. Другата основна задача на висшето образование е да ги подготви за тяхната реализация в живота, която да им осигурява средства за препитание. Държавата и обществото не са загубили от по-големия брой висшисти. Но очевидно е крещяща нуждата от разработването на цялостна нова система за приемане на студенти и тяхната издръжка, която да обхваща държавна поръчка, стипендии (публични и частни), кредити, работа с талантиливи ученици и студенти, системна информация за пазара на труда, за нивото на висшите училища и т.н.

Много сериозен недостатък на Стратегията е отсъствието на конкретни количествени индикатори и показатели, както за оценка на съществуващото положение, така и за изпълнението на целите, които са поставени за достигане. В документа доминират административни популистки изрази като „незадоволителен дял“, „ниско ниво“, „изоставане“ и т.н., които след това се трансформират в „подобряване“, „повишаване“, „стимулиране“, „разширяване“, „усъвършенстване“ и т.н., без в по-голямата част от близо 80-те дейности и мерки за изпълнение на целите на стратегията да са ясни принципното съдържание и механизмът за реализиране. Преобладаващата част от тях предстои да се обмислят, обсъждат и решават. Фрапантен случай в това отношение е например задачата „за оптимизиране на системата от висши училища“, която години наред не се решава. Оптимизирането се предвижда да се осъществи чрез „добре обмислени финансови механизми“, за които в момента няма и принципна яснота. Вероятно някой, някога и по някакъв начин ще реши този изключително важен въпрос.

Поредица от въпроси не са намерили необходимата задълбочена принципна разработка в стратегията. Ето примери:

- Университетите не са търговски дружества, но не може в тяхното управление да не намерят място пазарните признаци, да не се търси ефективност от придобити и вложени средства. За какво и как трябва да се използват пазарните принципи, трябва да посочи стратегията.
- Подобряването на качеството на образованието зависи не само от вътрешно-университетските механизми, но и от външни социални условия, от упражнявания натиск от обществото, бизнеса и държавните институции. Университетите са публични институции и не може основавайки се на своята автономия да игнорират общественото отношение и въздействие. Ето защо този кръг въпроси трябва да намери място в стратегията. Предельно ясно трябва да бъде каква информация висшите училища са длъжни да публикуват на своите сайтове, без да се позовават на тайност или секретност.
- Липсва разработка как ще се излезе от системното недофинансиране на висшето образование и на какви принципи ще бъде поставен новият подход във финансирането на висшите училища.
- Много сериозен е проблемът с материалната база на университетите, която е твърде остаряла и не само пречи за осъществяване на изследователска дейност, но и силно вреди на учебния процес. Тя е една от причините голяма част от завършващите висше образование, особено от инженерните специалности, да срещат затруднение при реализацията си в практиката.
- Няма виждане в проектостратегията как решително ще се промени икономическият и социалният статус на научно-преподавателските кадри. При сегашния размер на

трудовете възнаграждения научната дейност не е привлекателна и води до обезлюдяване на отделни научни сфери. Години наред значителен брой обявени конкурси се провалят. Илюзия е да очакваме по-сериозно връщане в страната на млади и способни учени, какво и да дойдат чуждестранни хабилитирани лица в университетите. Очевидно сме твърде далече и от идеите за работа с таланти деца, както и за кариерно стимулиране на учители и университетски преподаватели да се занимават с таланти ученици и студенти. Без генерално срочно решаване на този въпрос мобилността на учените ще бъде само навън.

- Няма ясно и категорично изясняване на отношението на държавата към частните висши училища и претенциите на тяхната асоциация. Висшето образование не е задължително и тези, които искат да го получат, са свободни да избират типа на висшето училище и начина на финансиране на следването си. Логично е държавата да не подпомага и въвежда привилегии за частните висши училища, след като няма основание и право да влияе върху тяхното управление, организация и т.н. Частните висши училища са самоуправляващи се институции.
- Няма визия как ще се владее и оптимизира експанзията на създаване на факултети, департаменти и филиали на висшите училища и то по отделни учебно-научни направления, които не са търсени на пазара на труда. Не може в стратегията да не бъдат разработени условията, при които могат да фалират и да се закриват университети, техни структури и специалности, които имат една цел – привличане на тези кандидат-студенти, които търсят по-лека специалност, без оглед на това дали ще имат работа по нея и ще осъществяват своето творческо развитие.
- Не са посочени възможностите за реализиране целите на стратегията с използване на различните фондове на ЕС. Така например Европейският регионален фонд може да се използва за изграждане и модернизиране на институциите за висше образование, като предоставя технически средства, поддържа научни инкубатори и предприятия, създадени вследствие на научни изследвания и т.н.

Съюзът на учените в България изразява своята увереност, че Стратегията трябва да бъде онзи документ, който не само е условие за формиране и реализиране на оперативна програма за науката и образованието, но и реално показва пътя и начините за решително издигане нивото на висшето образование в страната.

София, 2 юли 2014. г.

Съюз на учените в България

НАРОДНО СЪБРАНИЕ
Вх. № КН-406-01-3
дата 02.07.2014 г.

АСОЦИАЦИЯ НА ЧАСТНИТЕ
ВИШШИ УЧИЛИЩА В БЪЛГАРИЯ
БУРГАС
Изх. № 02-02-08/1.01/2014

ДО

ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА КОМИСИЯТА ПО
ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА КЪМ НС

Проф. дфн ВАНЯ ДОБРЕВА

Относно: становище по Проекта на Стратегия за развитието на висшето образование в Република България за периода 2014-2020 г.

УВАЖАЕМА ПРОФЕСОР ДОБРЕВА,

Запознахме се с Проекта на Стратегията за развитието на висшето образование в Република България за периода 2014-2020 г. Асоциацията на частните висши училища в Република България многократно е изразявала пред Вас и пред МОН своето становище за състоянието на висшето образование, основните му проблеми и възможните начини за решаването им. Общата ни оценка е, че то се намира в много дълбока криза. От гледна точка на изразените ни позиции внесеният Проект на Стратегия, въпреки съдържащите се полезни елементи и констатации, не може да бъде основа за дълбока реформа на системата на висшето образование, защото заобикаля основните проблеми или предлага неефективни механизми за тяхното решение.

В доклад на Световната банка относно стратегиите на висшето образование е направена оценка, че в стратегиите за висше образование на повечето страни се приема, че **без добре развиващ се частен сектор националните цели във висшето образование са непостижими**. От тази гледна точка предложеният Проект е скандален. В него дори не се споменава за „частно висше образование“ и „частни висши училища“. Няма ги в анализите на състоянието, няма ги и във визията за развитие. На разработващите Стратегията може би не е известно, че повече от 1/5 от студентите в България учат в частни висши училища, че над 230 хиляди випускници на тези училища работят в публичния и в частния сектор в България, че частните висши училища дават заетост на повече от 12 500 души, че този сектор направи най-големите инвестиции във висшето образование, че частни висши училища са сред водещите по рейтинг в определени професионални направления.

Ако Стратегията почиваше на сериозен анализ на висшето образование, щеше да констатира и че частните висши училища са в основата на иновациите в системата на висшето образование. Много преди кредитната система и системите за контрол на

качеството да станат факт в държавното висше образование, частни висши училища бяха организирали обучението си на принципите на кредитната система и бяха изградили ефективно работещи системи за контрол на качеството. Термините „дистанционно обучение“ и „електронно обучение“ за първи път се появиха в официални документи на частни висши училища.

Ако беше направен сериозен анализ, щеше да се види, че проблемът с трудния и ограничен достъп до висше образование не е проблем само на социални и етнически групи, а е създаден от държавата за 1/5 от българските студенти. Студентите в частните висши училища са дискриминирани - те нямат право на стипендии от държавния бюджет и на субсидирани услуги от социално-битов характер. Държавата е изключила тези студенти от задължението си да ги подпомага и за тях не е осигурен равен достъп до образование.

Ако бе направен обективен анализ на системата на висшето образование, щеше да се констатира, че са формирани две неравнопоставени групи субекти сред институциите на висшето образование – държавните и частните висши училища. На единия полюс са държавните висши училища, които са в привилегировано положение и които наред със съществуващите привилегии постепенно бяха освободени от редица ограничения – позволи им се да извършват обучение срещу заплащане извън регламентирания прием, да определят свободно или с малки ограничения таксите за обучение, а с високия дял на субсидирания прием на контингента на завършващите абитуриенти практически са превърнати в монополисти. На другия полюс са частните висши училища, които са дискриминирани. Те нямат право на държавна субсидия от бюджета за обучение и за научни изследвания, нямат и някои данъчни привилегии, предвидени за държавните ВУ.

Неясно защо при анализа на състоянието на висшето образование се избягва да се коментират резултатите от доклада на Сметната палата за извършения от нея одит на реализацията на завършилите висше образование на пазара на труда за периода 01.01.2009 г. до 31.12.2012 г.. Там се съдържат най-неопрровержимите доказателства за тоталната неефективност на системата и необходимостта от кардинални реформи. Само 1/4 от завършилите висшисти работят на позиции, изискващи висше образование. Това означава, че системата на висше образование в този си вид работи сама за себе си без значима полза за обществото. Това изисква много дълбоки реформи.

Предложеният Проект на Стратегия, на основата на непълнен и на много места подвеждащ анализ на съществуващото положение и с предложените мерки се опитва да заобиколи и отложи във времето провеждането на тези кардинални реформи.

Още веднъж бихме искали да представим позицията на Асоциацията на частните висши училища в Република България за основните взаимосвързани елементи на тези реформи.

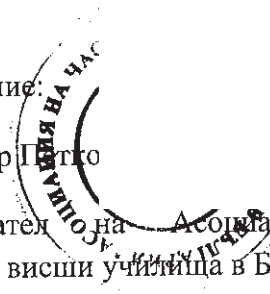
1. Засилване на ролята на държавата при постигане на съответствие на структурата на випускниците с дългосрочните потребности на практиката. Като се отнеме възможността тази структура да се определя от висшите училища.
2. Финансиране на висшето образование на принципа на равнопоставеност на институциите и на достъпа им до публични средства на основата на качеството на услугата, независимо от типа висше училище.
3. Промяна на модела на управление на висшите училища, насочен към повишаване на ефективността от използването на публичните средства.
4. Равен достъп на студентите до обучение, до социални услуги и социално подпомагане, независимо от вида на избраното от тях висше училище и форма на обучение.

Задължителен елемент на тази Стратегия трябва да е отношението на държавата към частните висши училища, защото без добре развиващ се частен сектор националните цели във висшето образование са непостижими.

С уважение:

Проф. д-р Петко

Председател на Асоциацията на частните висши училища в България

**ФЕДЕРАЦИЯ НА НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКИТЕ СЪЮЗИ
В БЪЛГАРИЯ**

Изх. № 107/02.07.2014г.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ	
Вх. №	<i>КН-433-00-6</i>
дата	<i>02.07.2014</i> г.

**ДО
ПРОФ. Д.Ф.Н. ВАНЯ ДОБРЕВА
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА КОМИСИЯТА ПО
ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА
ЧЕТИРИДЕСЕТ И ВТОРО НАРОДНО СЪБРАНИЕ**

Относно: Проект на Стратегия за развитие на Висшето образование в Република България за периода 2014 – 2020 г.

УВАЖАЕМА ПРОФЕСОР ДОБРЕВА,

В отговор на Ваше писмо изх. № КН-430-00-8/25.06.2014 г. приложено Ви изпращам Становище на Федерацията на научно-техническите съюзи за Проект на Стратегия за развитие на Висшето образование в Република България за периода 2014 – 2020 г.

ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ

ЛИЛИЯ СМЕДАРЧИНА

СТАНОВИЩЕ

на Федерацията на научно-техническите съюзи в България

Относно: Проект на Стратегия за развитие на Висшето образование в Република България за периода 2014 – 2020 г.

Проектът на Стратегия за развитие на Висшето образование в Република България за периода 2014 – 2020 г. (наричан по нататък в текста: Стратегията) е с обем 39 стр. и е структурирана по следниуня начин:

- I. Уводна част
- II. Анализ на състоянието на системата за висше образование
- III. Визия за развитие на висшето образование
- IV. Водещи принципи при изпълнението на стратегията
- V. Цели на стратегията
- VI. Дейности и мерки за постигане на конкретните цели
- VII. Очаквани резултати от изпълнението на стратегията
- VIII. Стратегически насоки за развитие на висшето образование през периода 2020-2025 година

В част II. Анализ на състоянието на системата за висше образование, са дефинирани осем на брой проблемни области. В част V са формулирани целите на стратегията в отговор на тези проблемни области. В част VI се предлагат съответните дейности и мерки за постигане на конкретните цели. В част VII са посочени очакваните резултати от изпълнението на Стратегията. В част VIII са посочени стратегическите насоки за развитие на Висшето образование през периода 2020-2025 година. Считаме, че тези проблемни области са добре фокусирани и изчерпателни. Структурата на Стратегията е изключително ясна, като дейностите и мерките за постигане на целите са адекватни и добре формулирани.

Преди да изложим в детайли нашите конкретни съображения и предложения по отношение на Стратегията бихме желали да подчертаем отново абсолютната необходимост от „политическа воля“ и „обществен консенсус“ по отношение на проблемите на Висшето образование в България. Текстът от стр. 24, по наше мнение е целесъобразно да бъде цитиран в самото начало на Стратегията:

„Необходима е и политическа воля от страна на законодателната и изпълнителната власт, натоварени с отговорността да вземат стратегически и текущи управленски решения.

Особено важно е да се търси и постигне **широк обществен консенсус по бъдещите законодателни и управленски промени**, за да се прекъсне порочната практика на изчакване, отмяна и пренаписване на стратегическите документи след поредната смяна на управляващото мнозинство. Проблемът за приемствеността на стратегиите и политиките в областта на висшето образование и научните изследвания в България също трябва да намери своето трайно решение.“

Както всеки документ който е резултат на колективен труд, така и в настоящата стратегия могат да се различат различни „сроеве“ в текста, при използваните понятия и терминология. Вероятно е наложителна една синхронизация в концептуално отношение, особено когато става дума за важни и съществени неща. Става дума за такива понятия като иновация, иновационен процес, (технологично) предприемачество.

Показателен е цитатът от стр.13 - стр.14 .

„ (1) През последните години не беше трансформирана и модернизирана връзката между обучението и научните изследвания – дейности, които по традиция са институционално разделени в България. Административната реформа в институтите на БАН, наложена централизирано и с директна финансова принуда от правителството, не доведе до очакваните резултати. По този начин действието на ключовия триъгълник на знанието: образование – научни изследвания – иновации, на практика беше възпрепятствано.

(2) Целесъобразно е да се засили приносът на иновациите в създаването на добавена стойност (в това отношение България изостава сериозно: достигнатото равнище е 26% при 45% средно за ЕС – по данни на МИЕ и Евростат). Трябва да се положат всички необходими усилия и ресурси, за да бъде създадено ново поколение учени, да се издигне общественият престиж на призиванието „учен“. Основен приоритет следва да бъде изграждането на икономика, основана на знанието, която да съчетава в себе си синергията на триъгълника „образование – научни изследвания – иновации“.

(3) Фундаменталните, приложните и **иновативните изследвания** имат своята специфична роля в обществото на знанието и недостатъчното им финансиране води до изоставане и има негативен ефект върху развитието на обществото и икономиката.“

Условно номерираме в горния текст абзаци (1), (2), и (3).

Абзац (2) е коректен. В Абзац (3) очевидно става дума за фундаментални научни изследвания, приложни научни изследвания и неясно какви „иновативни изследвания“.

Подобен израз се среща отново на стр 14.

„2.4.1 Недостатъчно финансиране на фундаментални, приложни и иновативни научни изследвания.“

Иновацията или иновационният процес включват в себе си приложните изследвания (research) и предпазарното и пазарно развитие - „развой“ (development). Иновацията е процес който задължително довежда продукта, процеса или услугата до пазара. В този смисъл приложните изследвания се различават от фундаменталните с това, че са конкретно насочени. Така например, резултатите постигнати (през 40-те години на миналия век) в Теорията на кодирането – една чисто математическа и в този смисъл фундаментална дисциплина, са в основата на съвременните компютърни мрежи и мобилните комуникации. Фирмите са пазарните субекти, поради която причина БАН и Висшите училища са съществена част от процеса, но изпълняваните от тях дейности не представляват и не обхващат целия процес. БАН и Висшите училища се занимават с фундаментална и приложна наука, но не и с „внедряване“. Като причините са чисто финансови - инвестициите за внедряване в производството и довеждане до пазара са на порядък по големи. В не толкова отдалеченото минало, на национално ниво с внедряване (в най-голяма степен) се занимаваха т.нар. ведомствени изследователски институти. По настоящем с „развой“ (development) в световен мащаб се занимават фирмите, корпорациите и корпоративната наука. Характерен пример са Висшите училища създадени от водещи фирми, например Университетът на Шкода в Млада Болеслав, Чехия (Škoda Auto Vysoká škola (ŠAVŠ)). Могат да бъдат посочени и други примери. Можем да съжаляваме, че в Стратегията не се предвижда стимулирането на начинания с такъв характер.

В Стратегията е спомената, и то не съвсем точно (стр.32), като обект за подкрепа една съществена инициатива на ЕС - **Европейския институт за иновации и технологии** - European Institute of Innovation and Technology (EIT).

„19. Подкрепа на достъпа и участието на български научни организации и висши училища в различни европейски технологични платформи, съвместни технологични инициативи и в **Европейския институт за технологии и иновации.**“

Според нас тази инициатива по очевидни причини има съществено значение за Стратегията и трябва да намери своето адекватно отразяване. Така например, предвидения

бюджет възлизащ на 3.18 милиарда EUR за периода от 2014 до 2020, ще даде възможност на Европейския институт за иновации и технологии, да обучи нови 10 000 студенти в магистърска степен и 10 000 студенти в степента доктор (PhD) на базата на нови учебни програми комбиниращ научното и техническо съдържание с обучение и практически опит в областта на иновациите и предприемачеството.

Европейският институт за иновации и технологии е първата инициатива на ЕС която напълно интегрира трите страни на „триъгълника на знанието“ (висше образование, научни изследвания и бизнеса), чрез така наречените Общества на знанието и иновациите - Knowledge and Innovation Communities (KICs).

Тази интеграция и ефективно взаимодействие, споделянето на знание, информация и умения, съвместното използване на научни резултати, са критични за създаването на нови работни места и нови възможности за растеж. Постижения които са така необходими на днешна Европа. Изследователите, студентите и предприемачите работейки изолирано не могат да постигнат резултатите които са нужни на пазара и на потребителите.

От тази нова форма на интеграция, бизнеса получава възможност да комерсиализира най-новите и подходящи научни резултати. Това ще даде на Европа ново и силно преимущество в научното, технологично и икономическо съревнование. Научните организации ще се възползват от допълнителен финансов ресурс, нови партньорства, и нови научни перспективи в интердисциплинарни области, които са от огромно социално и икономическо значение. С интеграцията на висшето образование, бизнесът получава достъп до работна сила която е с адекватна подготовка, която отговаря на изискванията и която бързо ще увеличи пазарния дял на фирмата. Студентите получават достъп до образование което ги прави по-атрактивни за бъдещите работодатели и по-мотивирани да развиват бизнеса.

През 2010 г. бяха създадени три Общества на знанието и иновациите - Knowledge and Innovation Communities (KICs).

- Climate-KIC: Изменение на климата, смекчаване на последиците и адаптация
- EIT ICT Labs: Информационни и комуникационни технологии
- KIC InnoEnergy: Устойчива енергия

Въпреки, че управлението на Европейския институт за иновации и технологии се намира в Будапеща, то той по същество представлява една децентрализирана структура. Всеки един от Обществата на знание и иновации (KIC) работи съвместно с определен

брой „ко-локационни центрове“ разпределени по територията на Европейския съюз. По настоящем са изградени 17 на брой „ко-локационни центъра“.

Р. България не участва до този момент в тази инициатива на ЕС.

Обществата на знанието и иновациите извършват цялата гама от дейности съставляващи иновационния процес от научното изследване до пазара. В КИС се провежда обучение по различни образователни програми, изпълняват се иновационни проекти, организират се бизнес инкубатори. Концептуално КИС са замислени по такъв начин, че да реагират по ефективно и гъвкаво на новите предизвикателства и промени на средата.

Всеки КИС е регистриран като самостоятелно юридическо лице и има собствен изпълнителен директор, който е отговорен за ежедневното управление. Европейският институт за иновации и технологии осигурява голяма степен на автономност на различните Общества на знанието и иновациите, по отношение на техния юридически статус, вътрешна организация и методи за работа.

Обществата на знанието и иновациите са движени от мотива да постигнат превъзходство и изключителност по отношение на своите постижения. Тяхната цел е да достигнат необходимата критическа маса за постигането на системно влияние, в т.ч. създаването на нов бизнес и нови работни места, стимулирането на нови умения и предприемаческия талант в европейската икономика.

Един от основните аспекти на добавената стойност създавана в Европейският институт за иновации и технологии е интеграцията на образованието в иновационния процес. Този аспект обикновено отсъства в по-традиционните партньорства между бизнеса и приложната наука.

ЕИТ подкрепя подготовката на бъдещото поколение млади предприемачи като се стреми да промени психологическата нагласа и внедри предприемаческа култура. Чрез инвестициите в Европейския институт за иновации и технологии, Европа инвестира в своето бъдеще: в бъдещите таланти, в бъдещите стартиращи иновативни фирми и в бъдещия икономически растеж.

Предвид тази перспектива Обществата на знанието и иновациите са разработили свои собствени образователни програми силно фокусирани върху предприемаческите и иновационни умения и съответстващи на нуждите на Европейската иновационна система.

Партньорите на Обществата на знанието и иновациите от страна на университетите, фокусират върху разработването на учебни програми които предоставят на студентите, предприемачите, и иноваторите в индустрията, знанията и уменията необходими за бъдещото Европейско общество на знанието и предприемачеството. Тези учебни програми са резултат от тясното партньорството между различни университети, фирми и изследователски центрове. Те предвиждат международна мобилност, обмен на студенти между различни университети и индустриални сектори, издаването на „двойни“ дипломи, обучение и практически опит в областта на иновациите и предприемачеството.

Бихме желали да посочим в текста на Стратегията някои неясноти, отстраняването на които би подобрило качеството на документа. Така например на стр. 12 долу

- технологичното изоставане в сферата на услугите и при голяма част от МСП, работещи главно като подизпълнители на крупни европейски и транснационални компании (доминиращото търсене на персонал е за нискоквалифицирани и рутинни дейности).

Не е точно изяснено как и кое по точно „технологично изоставане в сферата на услугите“ се явява проблем. Нима технологичното изоставане в сферата на производството не е проблем?

В заключение ФНТС предлага гореизложените съображения да бъдат разгледани от Комисията по образованието и науката и отразени в Стратегията за развитие на Висшето образование в Република България за периода 2014 – 2020 г.

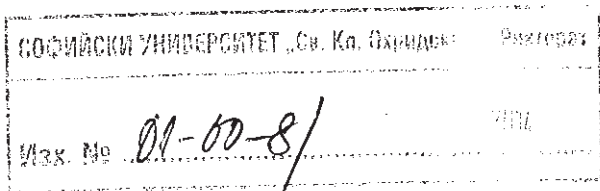
Председател НА ФНТС:

/проф. д.т.н. Иван Ячев/

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ
"Св. Кл. Охридски"
1504, София
бул. "Цар Освободител" № 15
тел: 93 08 200
факс: 946 02 55

НАРОДНО СЪБРАНИЕ НА РБ
ВХ № РГ-410-00-50
ПОЛУЧЕНО НА 2.07.2014
SOFIA UNIVERSITY
"St. KLIMENT OHRIDSKI"
Sofia, Bulgaria
blvd. "Tzar Osvoboditel" 15
Tel. +359 2 846 71 38;
+359 2 93 08 364
Fax: +359 2 946 02 55

**ДО
ПРОФ. ВАНЯ ДОБРЕВА
ПРЕДСЕДАТЕЛ
НА КОМИСИЯТА ПО
ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА
В ЧЕТИРИДЕСЕТ И ВТОРОТО
НАРОДНО СЪБРАНИЕ**

Относно: Стратегия за развитие на висшето образование в Република България за периода 2014–2020 г.

УВАЖАЕМА ГОСПОЖО ПРЕДСЕДАТЕЛ,

Софийският университет подкрепя приемането на Стратегия за развитието на висшето образование. Такава стратегия е необходима и важна, за да може развитието на тази сложна система да бъде дадена насока, а законите и подзаконовите нормативни актове, които уреждат материята, да не се изменят хаотично, а в подкрепа на планираните цели.

Проектът на Стратегия, внесен в Народното събрание, е значително подобрен спрямо първоначално предложения текст.

Преди всичко проектът е съобразен със структурата, препоръчвана от Методологията на Министерски съвет за стратегическо планиране в Република България. Това означава, че между анализа на състоянието, целите, мерките и резултатите вече има ясна връзка и съответствие, което е ключов фактор за успеха на всеки стратегически документ.

В проекта са взети предвид повечето забележки от многобройните становища на висшите училища, научните организации и държавните институции.

Предложена е значителна промяна във философията и начина на разпределение на държавната субсидия за обучение на студентите. Стратегията запазва разпределението на държавната субсидия според броя на обучавани студенти, но предвижда голяма част от нея да бъде обвързана с качеството на обучението, а качеството да се оценява въз основа на крайните резултати. Това е правилна стъпка, защото финансирането според качеството и реализацията е най-ефективният механизъм за насочване на усилията на всички участници в системата към даване на качествено обучение. Същевременно Стратегията създава възможности новият модел на

финансиране на висшите училища според резултатите да се приложи и при определяне на възнагражденията в самите висши училища.

Аналогично се предлага субсидията за провеждане на научни изследвания да се разпределя само на базата на обективни показатели за реални научни резултати – публикации в научни списания и получени цитати според международните бази данни, подадени заявки за международни патенти и др. Стратегията предвижда стимули за развитие на всички видове научни изследвания във висшите училища и стимулиране на публикациите в научни списания, включени в световната система за реферирание, индексирание и оценяване. Това е особено важна стъпка, която е единственият начин голяма част от българската наука да отхвърли провинциалните комплекси и да се устреми към световния научен обмен.

Стратегията предлага мерки за изясняване на мястото на отделните висши училища в системата на висше образование, като предлага да се дефинират многопрофилни университети и специализирани ВУ, които обучават студенти само в едно или няколко свързани професионални направления; да се разграничат ясно видовете висши училища и да се оптимизира институционалната мрежа от висши училища чрез добре обмислени финансови механизми.

Предвижда се също обединяване на институционалната и програмната акредитация и регламентиране на възможност за алтернативно оценяване от членове на ENQA и вписани в EQAR. Най-важно е обаче въвеждането на изискването за целите на акредитацията всеки преподавател да се приема за член на академичния състав само на едно висше училище. Тази мярка ще повлияе пряко за повишаването на качеството на преподаване и ще изясни реалния капацитет на отделните висши училища.

За преодоляване на проблемите, свързани с академичното израстване, се предлагат правилни мерки като провеждане на анализ на въздействието на ЗРАСРБ, въвеждане на общодържавни изисквания по професионални направления и научни области, както и на контролен механизъм за спазването на нормативната уредба и изискванията на ЗРАСРБ.

Може би все пак следва да се обмисли още веднъж оспорваното в редица становища създаване на междуведомствена структура за анализи и прогнози на потребностите от специалисти с висше образование във взаимодействие с работодателите, синдикатите и браншовите организации. Очаква се разчетите на тази институция да залегнат в основата на планирането на броя на приеманите за обучение студенти и докторанти във висшите училища и научните организации, с цел да се подобри съответствието между уменията и компетентностите на завършващите и потребностите на пазара на труда.

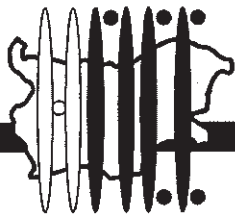
Продължителността на обучението в двете образователно-квалификационни степени налага такова прогнозиране да се прави за 6-8 години напред. Предвиждането на потребностите на пазара на труда в такъв дългосрочен план е трудно осъществимо поради неговата динамика и нововъзникващите технологии. Не е ясно също дали е полезно планирането да измести пазарния подход, при който кандидат студентите и техните родители, информирани чрез Рейтинговата система и други източници на информация, сами преценяват коя специалност ще им осигури най-добра реализация. При пазарния подход неминуемо периодично ще възникват диспропорции между търсене и предлагане, но пазарът постоянно ще ги коригира и именно такива диспропорции движат пазарната икономика напред.

Дори обаче да се приеме, че подобно планиране е възможно и полезно, не е необходимо създаването на междуведомствена структура със собствен щат и бюджет. Достатъчно е да се използват прогнозите за търсенето и предлагането на работна сила в България, разработвани от МТСП, данните на НСИ и работодателските организации и др.

Друг ключов въпрос, по който липсва яснота е кой ще изготви и от кого ще се приеме План за изпълнение на Стратегията. На с. 4 е отбелязано, че е приложен подробен План за действие през първите три години от периода 2014-2020, но такова приложение липсва, вероятно защото Стратегията още не е приета. Важно е един такъв план да съдържа срокове, отговорници и индикатори за оценка на резултатите, и то не само за края на периода, а и за междинните етапи на изпълнение.

ПРОФ. ДИМИТАР ИЛЧЕВ
РЕКТОР

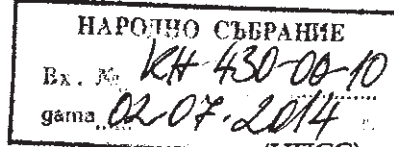

НАЦИОНАЛНО ПРЕДСТАВИТЕЛСТВО
НА СТУДЕНТСКИТЕ СЪВЕТИ

Изх. № 91/02.07.2014 г.

ДО
ПРЕДСЕДАТЕЛЯ
НА ПАРЛАМЕНТАРНАТА КОМИСИЯ
ПО ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА,
КЪМ 42-ТО НАРОДНО СЪБРАНИЕ,
ПРОФ. ВАНЯ ДОБРЕВА, Д.ФИЛОЛ. Н.

УВАЖАЕМА ПРОФЕСОР ДОБРЕВА,

От името на Национално представителство на студентските съвети (НПСС), като единствения законоустановен орган за защита правата и интересите на студентите в страната приветствам инициативата за създаването на стратегически документ в системата на висше образование.

Ние смятаме, че развитието на българското общество, икономика и наука е в ръцете на младите специалисти на България и си поставяме за цел да работим и да бъдем активни участници в процесите и основни партньори при тяхното реализиране.

През годините Национално представителство на студентските съвети, Министерство на образованието и науката и Комисия по образование и наука са изградили една добра комуникация, която спомага за по-ефективното и постоянно участие на студентите в процесите, касаещи проблемите и просперитета на образователната ни система. Студентската общност, в наше лице, е активен участник в случващите се промени, които целят повишаване качеството на висшето образование и подобряване на цялата образователна система в страната.

НПСС подкрепя приемането на Стратегията, тъй като тя финализира усилията ни в продължение на последните две години за консолидация на студентската, академична и институционална общност по разработването на подобен стратегически значим, но и консенсусен за всички заинтересовани страни документ.

НПСС нееднократно е заявявала подкрепата си за създаване на стратегията - чрез активно участие в работната група по създаване на концепцията, съвместно с представители на университетската общност; чрез участие на представители на организацията в редица експертни форуми и заседания по въпроса; чрез последователни позиции относно актуалната ситуация и перспективите пред ВО в България.

В тази връзка имаме едно важно искане - при реализацията на всяка една от мерките по стратегията, било то на ниво план, програма или конкретен проект/административна мярка, да бъдат включвани на база ясни условия и правила представители на студентската общност, излъчени от легитимните структури на студентското самоуправление - на университетско и национално ниво.

Надяваме се молбата ни да бъде удовлетворена и да имаме възможност да продължим да работим активно и да си партнираме за развитието на висшето образование в България.

02 Юли 2014 година
град София

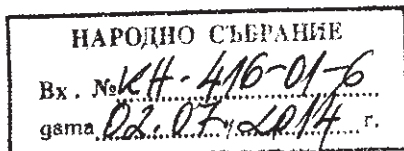

Д-р Ангел Георгиев
ПРЕДСЕДАТЕЛ
НПСС България

Изх. № 02-00-36 г./

02.07.2014

ДО

Г- жа Ваня Добрева

Председател на Комисията по
образованието и науката

42-ро Народно събрание

ОТНОСНО: Становище на Българска стопанска камара (БСК) по проекта на Стратегия за развитие на висшето образование в република България за периода 2014-2020 г.

УВАЖАЕМА ГОСПОЖО ДОБРЕВА,

Във връзка с предстоящото разглеждане от Комисията по образованието и науката към 42-рото Народно събрание на проекта на Стратегия за развитие на висшето образование в република България за периода 2014-2020 г., Ви представяме становището на БСК:

Документът е добре структуриран, задачите на стратегията за реализиране на процесите за реформа на висшето образование са ясно формулирани. Слабите места и трудностите в системата за висше образование, за които и БСК многократно сигнализира през последните години, са ясно идентифицирани в анализа на състоянието. Посочени са основните предизвикателства. За нас особено важно е изграждането и засилването на връзката между висшето образование и бизнеса както по актуализиране на учебните програми, така и по отношение на установяване на потребностите на пазара на труда. Необходимо е още по-категорично да се подчертае взаимозависимостта на висшето образование и развитието на икономиката. Образованието и науката не са самоцелни и от тяхното качество са пряко зависими възможностите за икономически подем и просперитет на нацията.

Конкретните ни препоръки са:

За постигане на цел 1: „Подобряване на достъпа и увеличаване дела на завършилите висше образование“ предлагаме да се добави мярка:

„Нормативно уреждане на връзката (трансфер на кредити) между квалификациите от системата на професионалното образование и специалностите от висшето образование, когато двете са от едно и също професионално направление.“

За постигане на цел 3: „Изграждане на устойчива и ефективна връзка между висшите училища и пазара на труда и постигане на динамично съответствие между търсенето и предлагането на специалисти с висше образование“ предлагаме мярка 1 да бъде формулирана по следния начин:

„Създаване на междуведомствена структура за проучване и прогнозиране на потребностите от работна сила с определени характеристики за задоволяване на потребностите на водещи сектори, браншове, регионални и местни пазари на труда. С обединените усилия и координация между МОН, МТСП, МИЕ и други отрасли

министерства с тези на национално представителните организации на социалните партньори да се разработи краткосрочна, средносрочна и дългосрочна прогноза за държавен план за прием на студенти и докторанти по професионални направления.”

За постигане на цел 6: „Повишаване на средствата за финансиране на висшето образование и науката и на ефективността от използването им чрез нов модел на финансиране” предлагаме мярка 3 да бъде формулирана по следния начин:

„Значително диференциране на финансирането на висшите училища и университети без оглед на собствеността им, а единствено според качеството и реализацията във всяко професионално направление.”

Уважаема госпожо Добрева,

БСК подкрепя проекта за Стратегия за развитие на висшето образование в република България за периода 2014-2020 г. с направените препоръки.

Изпълнителен председател

/Божидар Данев / ✓